

fulfilled the main task for which they were organized and conducted – the launch of a creative dialogue between young composers and performers of Ukraine and Poland and the dissemination of information about their work.

Conclusions. The event-rich, productive and successful collaboration of the Pyotr Tchaikovsky NMAU with music schools, creative teams and leading artists from Poland demonstrates the huge potential of opportunities and creative exchanges in various fields of musical art. Further cooperation with the musical institutions of Poland, as well as other countries with which the Pyotr Tchaikovsky NMAU has agreements on cooperation, will contribute to the creation of a positive image of our state and will wider open the inexhaustible treasures of Ukraine music to Europe and the world.

Key words: Ukrainian-Polish relations, music academy, cooperation agreement, scientific conference, composer, creative project, Kiev, Bydgoszcz.

Надійшла до редакції 25.11.2018 р.

УДК [94/304.2](477)«19»

ІДЕЙНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ В ТЕАТРАЛЬНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА 40-х – ПОЧАТОК 50-х РОКІВ ХХ ст.)

Сірук Наталія Михайлівна – кандидат історичних наук,
викладач історії, Волинський коледж
Національного університету харчових технологій, м. Луцьк
doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.65
siruk.nat@meta.ua

На основі вивчення архівних матеріалів, праць узагальнюючого характеру та статей періодичної преси аналізується ідеологічний тиск на театральне життя в Україні другої пол. 40 – поч. 50-х років ХХ ст. Театральне мистецтво республіки набуло яскраво вираженого ідеологізованого характеру, утвердженням єдиного, офіційного підходу до оцінки мистецьких явищ. В останній період сталінщини вийшла низка постанов ЦК КП(б)У з питань літератури та мистецтва, які стали складовою ідеологічних кампаній, відомих під назвою «ждановщини». Вони слугували одним із засобів політико-ідеологічного контролю влади за діяльністю інтелігенції, духовним життям суспільства. Вістря партійної критики спрямовувалося на подолання самобутнього національного змісту, особливого національного колориту української літератури та мистецтва, «викриття українського буржуазного націоналізму».

Ключові слова: культура, ідеологія, мистецтво, театр, вистава, постановка.

Постановка наукової проблеми. Осмислення суспільно-політичних та культурних процесів в сучасній Україні неможливе без глибокого вивчення її історичного минулого, зокрема подій в театральному житті останнього періоду сталінщини. Відтворення об'єктивної картини культурно-мистецького життя України повоєнного періоду, сутності політико-ідеологічного контролю у літературі, мистецтві та науці, визначення впливу на національно-культурне життя українського народу повоєнного періоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз архівних матеріалів, передусім постанов та рішень ЦК КП(б)У, розкриває суть, методи і наслідки ідеологічних кампаній в театральному житті України повоєнного періоду. Введені у науковий обіг праці узагальнюючого характеру та матеріали преси дають змогу об'єктивно оцінювати ідейну регламентацію театрального життя республіки та важливі аспекти діяльності мистецької інтелігенції другої пол. 40 – початку 50-х років ХХ ст.

Мета та завдання дослідження. Враховуючи недостатню вивченість в історіографії зазначеної проблеми, за мету поставлено дослідження та відтворення об'єктивної картини ідеологічних процесів у театральній сфері України останнього періоду сталінщини на основі аналізу, узагальнення архівних джерел та опублікованих праць, матеріалів періодичної преси.

Виклад матеріалу. У повоєнний час культурне життя України почало набирати нових форм і змісту, продиктованих часом, характером соціальних перетворень, а точніше – нав'язуваних сталінським режимом. Перед театральними колективами ставились, насамперед, ідейно-політичні завдання, зокрема пропагувати досягнення радянської влади, формувати у глядачів комуністичну свідомість, виховувати у них почуття радянського патріотизму, повинні були знайомити місцеве населення з мистецькими цінностями, здобутками радянської культури, «спрямувати творчі зусилля на осмислення радянської дійсності, на розвиток і поглиблення реалістичних начал сценічного мистецтва» [9; 241]. На західноукраїнській сцені ставилися п'єси О. Корнійчука, К. Тренюва, К. Симонова, Б. Лавренюва, В. Собка, О. Левади, Л. Дмитерка. В останній період сталінського правління методом заборон і цензурних утисків, як і в 30-ті роки ХХ ст., гальмувалися індивідуально-художнє новаторство та вільне змагання різних стильових течій в мистецтві. Антидемократичні принципи критики насаджувалися в процесі широкого обговорення музичної творчості в постановках ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У, що стали свідченням примітивного тлумачення принципів реалізму й народності в музиці.

Як уже зазначалося, в другій пол. 40-х – поч. 50-х років ХХ ст. наступ тоталітаризму на духовну сферу життя українського суспільства відбувався, насамперед, під гаслами боротьби проти «буржуазного націоналізму». Однак поряд із цим влада використовувала й інші ідеологічні прийоми, щоб підтримувати жорсткий контроль над інтелігенцією. В зазначений період була розгорнута кампанія боротьби проти «формалізму» та «примітивізму» у музично-драматичній сфері. Найвизначніші радянські композитори на чолі з Д. Шостаковичем та С. Прокоф'євим звинувачувалися у «формалізмі, творча платформа яких чужа народів та його художнім смакам» [5; 96]. З цих же «вульгарно-соціологічних» позицій шельмовано й групу українських композиторів та музикознавців – Б. Лятошинського, М. Вериківського, Г. Таранова, І. Белзу.

Така жорстка централізована адміністративна регламентація в галузі культури призвела до нівелювання національної самобутності мистецтва народів СРСР, відмови від урахування історичної своєрідності розвитку національних культур, протиставлення одних радянських народів іншим. На тлі цих негативних тенденцій заохочувався показний псевдопатріотизм у репертуарній політиці самодіяльних та професійних художніх колективів. Усі ці принципи підходи тоталітарної влади до організації мистецького життя знайшли яскраве втілення в повоєнних ідеологічних кампаніях. У серпні 1946 р. вийшла постанова ЦК ВКП(б) «Про репертуар драматичних театрів і заходи щодо його поліпшення», в якій висувалися суттєві застереження на адресу театральних колективів. У цьому документі наголошувалося на тому, що «в театрах СРСР різко знизився ідейно-художній рівень вистав. Репертуар перевантажений застарілими п'єсами етнографічного і побутового характеру, західноєвропейськими п'єсами гумористичного жанру, а вистав на сучасні теми зовсім мало, а інколи і зовсім немає» [8]. У цьому ж дусі була ухвалена в серпні 1946 р. і Постанова ЦК КП(б)У «Про репертуар драматичних і оперних театрів УРСР і заходи щодо його поліпшення», в якій теж йшлося про «незадовільний стан репертуарів театрів України і погане керівництво театрами зі сторони Комітету в справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР» [10]. У Постанові зазначалося, що головний недолік репертуарів полягав у тому, «що п'єси радянських авторів на сучасні теми були фактично витісненими». В репертуарах театрів переважали п'єси дореволюційних і західних авторів, «знаходили місце ідеологічно шкідливі твори, здатні лише отруювати свідомість глядача» [4; 271].

Найвище партійне керівництво вважало, що головною причиною цих «найсерйозніших хиб» театральних репертуарів був «низький рівень ідеологічного керівництва театрами з боку Комітету у справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР, який проявив політичну безтурботність і безвідповідальність щодо репертуару театрів, забувши, що ним визначається ідейно-політичне обличчя театрів і ступінь їх участі у вихованні народу» [12]. У «буржуазно-націоналістичній просвітязині» звинувачувались театри за п'єси «Циганка Аза», «Лимерівна», «Ой, не ходи, Грицю», «Кум-мірошник», «Запорізький скарб», «Бувальщина», «Хмари», п'єси «Моя знайома» Л. Юхвіда, «Нашадок гетьмана» Ю. Мокрієва, «Змова сердець» Шільмана. Їх критикували за те, що в основі лежали не актуальні питання сучасного радянського життя, а начебто надумані, фальшиві, дрібні проблеми. Їх звинувачували в тому, що в п'єсах на сучасну тематику радянські люди зображалися «примітивними, малокультурними, наївними й відсталими» [3; 273]. Окремі п'єси драматургів України критикувалися за прояви національної обмеженості, помилки і перекохання буржуазно-націоналістичного характеру, наприклад, «Чому не гаснуть зорі?» О. Копиленка, «Я живу» М. Пінчевського.

ЦК КП(б)У відзначав, що однією з важливих причин незадовільного стану репертуару є «відсутність принципової більшовицької критики, деякі критики керувались не інтересами партії і народу, а груповими, приятельськими, особистими інтересами, і тому виникали проблеми в цьому питанні». Партійне керівництво критикувало редакцію журналу «Радянське мистецтво», яка не допомагала театрам і драматургам у створенні та постановці нових вистав. На противагу п'єсам побутово-етнографічного характеру, пропонувалося включати до репертуарного плану театрів твори радянських авторів, зокрема «Переможці» Б. Чирскова, «Далеко від Сталінграду» А. Сурова, «Старі товариші» Малюшка, «За тих, хто в морі» Б. Лавренова, «Під каштанами Праги» К. Симонова, «Ярослав Мудрий» І. Кочерги, «Ластівка» Л. Смілянського, «Шлях на Україну» О. Левади [10].

Згадана Постанова ЦК КП(б)У «Про репертуар драматичних і оперних театрів УРСР і заходи щодо його поліпшення» ще більш ускладнила ситуацію в мистецькому житті республіки. ЦК КП(б)У зобов'язав Голову Комітету в справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР М. Компанійця в найкоротший термін усунути відзначені в цій Постанові хиби і помилки. Перед драматургами України було поставлене завдання – «створити яскраві, високохудожні твори про перемогу радянського ладу в нашій країні, про Велику Вітчизняну війну, про героїчну працю радянських людей, про сталінську дружбу радянських народів, про споконвічне братерство» [3; 275]. З іншого боку, після опублікування цієї Постанови в театрах України почалося вишукування «безідейних,

націоналістичних» творів. В управлінні агітації і пропаганди ЦК КП(б)У була створена спеціальна група, завдання якої було «розкривати у мистецтві безумовно наявні факти безідейності, пошлятини, національної обмеженості, націоналістичного розуміння дійсності і історії мистецтва». 5 вересня 1946 р. «Літературна газета» в статті «Докорінно поліпшити репертуар драматичних театрів України» відзначала, що головним недоліком репертуару театрів є те, «що п'єси радянських авторів на сучасні теми фактично виявилися витісненими з найбільших драматичних творів країни» [2].

Загалом у середині 1946 р. з репертуарів українських театрів вилучені п'єси класичної спадщини, «які показували життя фальшиво, пропагували відсталі ідеї та погляди, виховуючи глядача у душі національної обмеженості». До них належали – «Ой, не ходи, Грицю», «За двома зайцями», «Вій», «На Україні милій», «Назар Стодоля». Ці твори критикувалися за «ідейно-політичні помилки, які проповідували буржуазний націоналізм» [1]. З п'єс радянської драматургії, як малоцінні та такі, що фальшиво показували життя радянських людей, знято «Вікно в лісі», «Розкинулось море широке».

Отже, у другій пол. 40 – поч. 50-х років ХХ ст. театральне мистецтво УРСР було активним засобом впливу на громадську свідомість, пропагандистом соціалістичної ідеології, допомагало виховувати людину нового радянського зразка. Необхідність спрямовування діяльності театральних колективів насамперед «на політичне виховання народу» змусила театри взяти курс на переважання п'єс радянських авторів та збагачення репертуарів театрів радянськими п'єсами.

Не оминув ідеологічний контроль і українських композиторів. У статтях М. Компанійця і В. Довженка, вміщених у журналі «Радянське мистецтво», йшлося: Постанови ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У засвідчували «велике відставання мистецьких організацій і закладів в Україні від вимог сучасності» [6]. «Композитори не виконували своїх обов'язків, приділяли головну увагу історичним темам і обминали важливі теми сучасності», в результаті чого не були створені високоякісні «нові опери, присвячені радянському життю». Спілку радянських композиторів України звинувачували в байдужості і незацікавленості в тому, щоб на сценах українських оперних театрів звучали опери, які б «оспівували життя Радянської України, героїку наших днів». Провідних композиторів України – М. Вериківського, П. Козицького, Б. Лятошинського критикували за невиявлену ініціативу і «самоусунення» від створення радянської опери на сучасну тему. Лауреатів Сталінських премій Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, А. Штогаренка звинувачували в тому, що вони «не втручалися в оперні справи», а М. Вериківського – за те, що взяв казкові мотиви з творів М. Гоголя «Вій». Були розкритиковані також опери «Наталка Полтавка» та «Пан сотник», оперу ж «Наймичка» критикували за те, що М. Вериківський «надмірно замилувався стародавніми формами, в ряді картин не вийшов за межі етнографізму», хоча в самій опері з переконливою силою відтворив образ скривдженої кріпацтва жінки» [7].

Черговий удар радянській музичній культурі завданий Постановою ЦК ВКП(б) від 10 лютого 1948 р. «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі, яка осуджувалась як формалістична та «невизначна, бідна» [3; 47]. Головне звинувачення полягало в тому, що «історично фальшивою і штучною є фабула опери, що претендує на зображення боротьби за встановлення Радянської влади і дружби народів на Північному Кавказі в 1918–1920 рр. Опера створює невірне уявлення, ніби такі кавказькі народи, як грузини і осетини, перебували в ту епоху у ворожнечі з російським народом, що є історично фальшивим...» [13]. На зборах діячів радянської музики А. Жданов заявив, що опера зазнала повного провалу. Постанова фактично ставила острозу від радянської культури видатних композиторів СРСР Д. Кабалевського, Н. Мясковського, С. Прокоф'єва, А. Хачатуряна, В. Шебалина, Д. Шостаковича. Вони були оголошені засновниками і керівниками «антинародного формалістичного напрямку».

Після цієї Постанови пошуки «помилки і перекручень» у музичному мистецтві розпочалися і в Україні. 23 травня 1948 р. ухвалена Постанова ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення музичного мистецтва на Україні у зв'язку з рішенням ЦК ВКП(б) «Про оперу «Велика дружба» В. Мураделі». В ній йшлося про неблагополучний стан музичного мистецтва в Україні, засуджувався «формалістичний, антинародний напрям» у радянській музиці, творчості українських композиторів та в діяльності закладів музичного мистецтва [11]. Українські композитори звинувачувалися в тому, що вони пішли хибним шляхом псевдоноваторства. «Замість того, щоб учитися на класичних творах російських і українських композиторів, зміцнювати і розвивати зв'язки з культурою братнього російського народу і правильно використовувати невичерпні джерела української народної творчості, частина українських композиторів скотилася на позиції епігонів занепадницької буржуазної музики Європи і Америки» [3; 341].

В Україні гостро критикувалася творчість Б. Лятошинського, І. Белзи, М. Гозенпуда, Г. Таранова, М. Тіца, композиторів західних областей – М. Колесси, С. Людкевича, Р. Симовича, А. Солтиса та ін., яких звинувачували у проповідуванні антинародного формалістичного напрямку в українському музичному мистецтві, псевдоноваторстві, «відриві від народу, голому техніцизмі й вульгарному натуралізмі».

2–4 грудня 1948 р. відбувся Пленум правління Спілки радянських композиторів України, присвячений обговоренню творчої діяльності композиторів України за період, що минув після опублікування Постанови ЦК ВКП(б) про оперу «Велика дружба» В. Мураделі і Постанови ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення музичного мистецтва в Україні». У доповіді Голови Спілки Г. Верьовки зазначалося, що композитори України «зробили перші кроки в перебудові своєї роботи відповідно до вказівок ЦК». Г. Верьовка відзначив появу нових творів: симфонії О. Зноско-Боровського «Київ», симфонічної поеми Ю. Мейтуса «Нескорена полтавчанка», симфонічної поеми В. Рибальченка «Визволення України», циклу романсів композиторів А. Штогаренка і М. Дремлюги.

У травні 1949 р. на засіданні оперної секції Спілки радянських композиторів України обговорено перший акт опери К. Данькевича «Богдан Хмельницький». Критики В. Велінський та А. Філіпенко дали позитивну оцінку твору. «Цією оперою ми будемо гордитися», – заявив В. Велінський. У жовтні того ж року Г. Жуковський продемонстрував свою нову оперу «Від усього серця», створену за однойменним романом Є. Мальцева та лібрето А. Багмета. А. Штогаренко, А. Філіпенко, Г. Верьовка схвально відгукнулися про оперу: «вперше за останній час створено оперний твір, який дає уявлення про ідейну направленість, драматургію та музику. Це дійсно патріотичний твір. В опері вдало розкритий образ передових людей – новаторів, які віддають всі сили на встановлення і розвиток соціалістичного ладу» [4].

Однак 19 квітня 1951 р. газета «Правда» опублікувала редакційну статтю «Невдала опера», в якій гостро розкритиковано оперу Г. Жуковського «Від усього серця». Ще через кілька місяців – 20 липня 1951 р. у тій же газеті з'явилася стаття «Про оперу «Богдан Хмельницький», в якій звучали численні критичні зауваження на адресу композитора К. Данькевича та авторів лібрето В. Василевської і О. Корнійчука. У відповідь на згадані статті вийшла низка розгромних публікацій в українській пресі. Проведено чергові засідання партійних комітетів і творчих Спілок, присвячені музичному мистецтву. На них йшлося про «великі помилки і грубі перекручення в галузі мистецтва», незадовільну творчу роботу композиторів України.

У листопаді 1951 р. відбувся Пленум ЦК КП(б)У, який констатував: ще задовго до появи цих опер на сцені навколо них була піднята неправдива інформація, композиторів захвалювали і оголошували «живими класиками». На думку ЦК КП(б)У, в цьому проявилась безвідповідальність до створення радянської опери з боку керівництва Спілки радянських композиторів України.

У другій статті газети «Правда» – «Про оперу “Богдан Хмельницький”» відзначалося, що лібрето опери, написане В. Василевською та О. Корнійчуком, містить численні «ідейні прорахунки», неправильно висвітлює історичні події, не показує визвольної боротьби українського народу з польською шляхтою. У лібрето «не відображено горе, злидні і безправ'я українського народу та не розгорнуто на сцені картин, які б переконливо розкривали тему визвольної війни» [8].

Отже, композитори змушені були творити відповідно до вимог партії, наголошуючи на соціальних мотивах, водночас нівелюючи національні традиції українського музичного мистецтва. Крім того, обов'язковим, що значно сковувало творчу ініціативу, було наслідування російської класичної музики. Більшість мистецьких творів створювалась на замовлення і присвячувалась тій чи іншій даті. Практично пропонувався перелік тем, що визначали ідеологічну спрямованість музичної творчості. Проте, незважаючи на ідеологічні перепони, композитори намагалися уникати соцзамовлення та створювати свої незабутні шедеври. Театральне мистецтво УРСР було активним засобом впливу на громадську свідомість, активним пропагандистом соціалістичної ідеології, допомагало виховувати людину нового радянського зразка. Необхідність спрямування діяльності театральних колективів насамперед «на політичне виховання народу» змусила театри взяти курс на переважання п'єс радянських авторів і збагачення репертуарів театрів радянськими п'єсами.

Список використаної літератури

1. Держархів Волинської обл., Ф. 1 (Волинський обласний комітет КП(б)У. Партархів), оп. 3, спр. 896. Приемно-здаточные акты, информации, сводки, отчеты о работе кинофикации, театров, протоколы III областной олимпиады художественной самодеятельности. 1 января – 25 декабря 1946 г.
2. Докорінно поліпшити репертуар драматичних театрів України *Літературна газета*. 1946. 5 верес.
3. Культурне будівництво в Українській РСР, червень 1941-1950 / Головне арх. упр. при Раді Міністрів УРСР; упоряд.: А. Бичкова, В. Даниленко та ін. Київ, 1989. 576 с.
4. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, упоряд., Т. Галайчак, О. Луцький. 1939-1953. Київ, Т. 1. 1995. 747 с.
5. Музична культура Радянської України. *Історія української радянської музики*. Київ : Муз. Україна, 1990. 296 с.

6. Нариси з історії української культури. С. Яременко. Українські композитори. Валеріян Ревуцький. *Українська драма й театральне мистецтво на історичному шляху*. Едмонт, Вид. Союзу Українок Канади з Фондації ім. Н. Кобринської з допомогою Шевченківської Фондації, 1984. 141 с.
7. Радянське мистецтво. 1946. 8 жовт.
8. Російський державний архів соціально-політичної історії (далі – РДАСПИ), Ф. 17 (Центральний Комітет Всеросійської Комуністическої партії більшовиків), оп. 125, д. 405. Проекти Постановлений ЦК ВКП(б), записки, справки отдела пропаганды по письмам и телеграммах ЦК КП(б)У, обкомов, горкомов, об ошибках в идеологической работе на Украине, об антисемитизме, об организации парткабинетов, Дома партийной пропаганды на Украине и по другим вопросам.
9. Соціалістичні перетворення в культурі та побуті західних областей України (1939–1989) / М. Глушко, О. Голубець, Г. Гонтар та ін. Київ, 1989. 264 с.
10. ЦДАГО України, Ф.1 (Центральний Комітет Комуністичної партії більшовиків України), оп. 70, спр. 440. Отчет, информация о проведенных мероприятиях по улучшению пропагандистской и идеологической работы на Украине в связи с решениями ЦК ВКП(б).
11. ЦДАГО, Ф. 1. оп. 70, спр. 1533. Проекти постановлений ЦК КП(б)У, информации и другие материалы о состоянии и мерах улучшения музыкального искусства на Украине в связи с решением ЦК ВКП(б) «Об опере «Большая дружба».
12. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), Ф.1. оп. 70, спр. 601. Справки, переписка с Комитетом по делам искусств при СНК УССР по вопросам работы театров на Украине.
13. Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ України), Ф. 661 (Спілка радянських композиторів України), оп. 1, спр. 70. Отчет о работе Правления ССКУ за февраль-июнь 1948 года.

References

1. Derzharkhiv Volynskoi obl., F.1. (Volynskiy oblasnyi komitet KP(b)U. Partarkhiv), op. 3, spr. 896. Pryemno-zdatochnye akty, ynformatsyy, svodky, otchety o rabote kynofykatsyy, teatrov, protokoly III oblastnoi olympyady khudozhestvennoi samodeiatel'nosti. 1 yanvaria – 25 dekab. 1946 h.
2. Dokorinno polipshyty repertuar dramatychnykh teatriv Ukrainy *Literaturna hazeta*. 1946. 5 veres.
3. Kulturne budivnytstvo v Ukrainskoi RSR, cherven 1941–1950 / Holovne arkh.upr. pryRadi Ministriv URSR; uporiad.: A. Bychkova, V. Danylenko ta in. Kyiv, 1989. 576 s.
4. Kulturne zhyttia v Ukraini. Zakhidni zemli. Dokumenty i materialy / Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, uporiad., T. Halaichak, O. Luts'kyi. 1939–1953. Kyiv, T. 1. 1995. 747 s.
5. Muzychna kultura Radianskoi Ukrainy. *Istoriia ukrainskoi radianskoi muzyky*. Kyiv : Muzychna Ukraina, 1990. 296 s.
6. Narysy z istorii ukrainskoi kultury. Serhii Yaremenko. Ukrainski kompozytory. Valeriian Revut'skyi. *Ukrainska drama y teatralne mystetstvo na istorychnomu shliakhu*. Edmont, Vydannia Soiuzu Ukrainok Kanady z Fundatsii imeni Natalii Kobrynskoi z dopomohoiu Shevchenkivskoi Fundatsii, 1984. 141 s.
7. Radianske mystetstvo. 1946. 8 zhovt.
8. Rosiiskiy derzhavnyi arkhiv sotsialno-politychnoi istorii (dali – RDASPY), F. 17 (Tsentralnyi Komytet Vserossyiskoi Kommunystycheskoi partyi bolshevykov), op. 125, d. 405. Proekty postanovleniy TsK VKP(b), zapysky, spravky otdela propahandy po pysmam y telehrammakh TsK KP(b)U, obkomov, horkomov, ob oshybkakh v ydeolohycheskoi rabote na Ukrayne, ob antysemytyzme, ob orhanyzatsyy partkabynetov, doma partyinoi propahandy na Ukrayne y po druyhkh voprosakh.
9. Sotsialistychni peretvorennia v kulturi ta pobuti zakhidnykh oblastei Ukrainy (1939-1989) / M. Hlushko, O. Holubets, H. Hontar ta in. Kyiv, 1989. 264 s.
10. Ts DAHO Ukrainy/ F.1 (Tsentralnyi Komitet Komunistychnoi partii bilshovykiv Ukrainy), op. 70, spr. 440. Otchet, ynformatsiya o provedenyyu meropryiatyakh po uluchshenyiu propahandytskoi y ydeolohycheskoi raboty na Ukrayne v sviazy s reshenyamy TsK VKP(b).
11. TsDAHO, F.1. op. 70, spr. 1533 Proekty postanovleniy TsK KP(b)U ynformatsyy y druhye materyaly o sostoianyy u merakh uluchshenyia muzykal'nogo yskusstva na Ukrayne v sviazy s reshenyem TsK VKP(b) «Ob opere «Bolshaia družba».
12. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh ob'iednan Ukrainy (dali – TsDAHO Ukrainy), F.1. op. 70, spr. 601 Spravky, perepyska s komytetom po delam yskusstv pry SNK USSR po voprosam raboty teatrov na Ukrayne.
13. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv-muzei literatury ta mystetstva Ukrainy (dali – Ts DAMLM Ukrainy), F. 661 (Spilka radianskykh kompozytyriv Ukrainy), op.1, spr. 70. spr. 70. Otchet o rabote pravleniya SSKU za fevral-yiun 1948 hoda.

ИДЕЙНАЯ РЕГЛАМЕНТАЦИЯ В ТЕАТРАЛЬНОЙ ЖИЗНИ УКРАИНЫ (ВТОРАЯ ПОЛОВИНА 40-х – НАЧАЛО 50-х ГОДОВ XX В.)

Сирук Наталья Михайловна – кандидат исторических наук,
преподаватель истории, Волынский колледж Национального
университета пищевых технологий, г. Луцк

На основе изучения архивных материалов, источников обобщающего характера и статей периодической прессы анализируется идеологическое давление на театральную жизнь в Украине второй пол. 40-х годов XX ст. Театральное искусство республики приобрело ярко выраженный идеологизованный характер, утверждения единственного официального подхода к оценке художественных явлений. В последний период сталинщины вышел ряд постановлений ЦК КП(б)У, посвященных вопросам литературы и искусства, ставших составной частью идеологических кампаний, известных под названием «ждановщины». Они служили одним из средств политико-идеологического контроля тоталитарной власти творческой деятельностью интеллигенции, духовной жизни общества. Острые партийной критики было направлено на преодоление самобытного национального содержания, национального колорита украинской литературы и искусства, «разоблачения украинского буржуазного национализма».

Ключевые слова: культура, идеология, искусство, театр, представление, постановление.

IDEOLOGICAL REGULATION IS IN THEATRICAL LIFE OF UKRAINE (THE SECOND HALF OF 40 TH IS BEGINNING OF 50 TH OF XX)

Siruk Natalia – Candidate of Historical Sciences, teacher of history of Volyn college of National University of Food Technologies, Lutsk

The ideological pressure on theatrical life in Ukraine of the second half of 40's – early 50's of the XX century is analyzed on the basis of study of the archive materials, works of generalizing character and articles of the periodical press. The theatrical art of republic obtained the brightly expressed ideological character by the approval of the unique, official approach to the estimation of the artistic phenomena. In the last period of Stalin state, a number of resolutions of the TsK KP(b)U on literary and artistic were published which became the part of ideological campaigns known as «zhdanovshchyna». They served as one of the means of political and ideological control over the creative activity of the intellectuals, the spiritual life of the society. Party criticism was directed at overcoming the original national content, a special national coloring of Ukrainian literature and art, and «exposing of Ukrainian bourgeois nationalism».

Key words: culture, ideology, art, theater, play, decision.

UDC [94/304.2](477)«19»

IDEOLOGICAL REGULATION IS IN THEATRICAL LIFE OF UKRAINE (THE SECOND HALF OF 40 TH IS BEGINNING OF 50 TH OF XX)

Siruk Natalia – Candidate of Historical Sciences, teacher of history of Volyn college of National University of Food Technologies, Lutsk

The purpose of given research is to study the ideological pressure on theater life in Ukraine on the second half of 40's – early 50's of the XX century. However, the art and culture of the republic have obtained the brightly expressed ideological character by the approval of the unique, official approach to the estimation of the artistic phenomena.

Research methodology. On the basis of the study of archive materials, works of generalizing character and articles of the periodical press, the essence, methods and consequences of ideological campaigns in the theater life of Ukraine in the postwar period are analyzed.

Results. On the basis of wide range of sources, archival documents and materials, critical reflection of predecessors' works – domestic and foreign scholars, Ukrainian historiography provides the integral and comprehensive analysis of the political control of the totalitarian state for cultural and artistic (theatrical) life in Ukraine in the second half of the 40's – the beginning 50's years of the XX century. An important contribution is the attraction of new factual material, first of all unpublished documents of the central state archives of Ukraine and the Russian Federation, which are introduced into scientific circulation and allow to analyze deeper the problems raised and to complement the views on the chosen topic.

Novelty. On the concrete historical material, the content, forms and methods of political and ideological control of the Stalin regime in the Ukrainian artistic and theatrical life, the activities of the creative intellectuals were investigated, while some scientific subjects and separate principal questions have not yet been the subject of Ukrainian historians study.

The practical meaning. The main positions of the article can be used in writing general works on the contemporary history of Ukraine, the preparation of museum exposition, as well as in the development of normative, special lecture courses and seminars in educational institutions and in enlightenment work.

Key words: culture, ideology, art, theater, presentation, decision.

Надійшла до редакції 20.11.2018 р.